

# »Popkultura je totalitarizem našega časa«

**Laibach** Sklepni koncert evropske turneje bo zvečer v ljubljanskem Cankarjevem domu



FOTO ARHIV SKUPINE

Skupina Laibach je oblikovala program evropske turneje *The Sound of Music*, poslovenjene v *Naše pesmi, vaše sanje*, na podlagi programa, ki so ga pripravili za lansko gostovanje v Severni Koreji. Zadnji koncert evropske turneje bo zvečer v Gallusovi dvorani Cankarjevega doma, s posebnima gostoma, članoma zasedbe Silence. V imenu skupine Laibach je na naša vprašanja odgovarjal Jani Novak.

## ZDENKO MATOZ

Celotnega programa turneje, ki ste ga pripravili za gostovanje v Severni Koreji, tam niste mogli izvesti.

V Severni Koreji je bil uspeh že to, da nas niso na meji obrnili za 180 stopinj in poslali nazaj. Jasno nam je bilo tudi to, da se bodo njihovi cenzorji vmešavali v program, zato smo jim najprej ponudili precej razširjeno verzijo, za katero smo vedeli, da ne bo šla skozi. Ko so torej klestili program, nismo bili presenečeni in še manj užaljeni, ampak smo sodelovali z njimi do te mere, da smo jim ponudili možnost 'izbire'. Ko so jih na primer zmotile nekatere naše filmske projekcije, smo jim predlagali, da bi v ozadju vrteli filme po njihovem okusu, kar so poskusili, ampak jih zadeva ni prepričala, in začeli so rezati celo sami sebe. Precej neuskladen in kaotičen cenzurni stroj je tako pritiskal na

nas praktično do začetka koncerta, ki pa je na koncu vseeno izvenel popolnoma 'laibachovski' in nič manj 'subverzivno', kot bi sicer.

**Ob nastanku ste dejali, da je država dodaten član skupine Laibach, saj je, predvsem takrat, ko smo živeli v Jugoslaviji, aktivno posegala v delovanje skupine in ga soustvarjala.**

Tudi SFRJ, ki jo sicer danes vidimo in razumemo kot prostor 'Velike Svobode', se je s cenzuro do nas obnašala skrajno nerodno; bolj ko se je trudila posegati v našo vsebino, več usluge nam je naredila. Brez prepovedi, ki smo je bili deležni leta 1983 in je trajala do leta 1987, Laibach verjetno danes ne bi bil to, kar je.

**Kakšen odnos ima Laibach do cenzure in samocenzure? Cenzuro ljubimo, za nas je vedno bila inspirativna. Najbolj zanimiva literatura je nastajala pod pritiskom cenzure, v pesniškem jeziku je bilo kup retoričnih oblik, figur in tropov, verjetno izumljenih izključno zaradi nje. Postavljena je kot meja definicije institucionalne svobode v odnosu do dominantnega diskurza, najbilo politični, umetniški, estetski ... Cenzura seveda ni samo obča in sistemska, ampak tudi individualna, ustvarja jo vsak od nas sam pri sebi in lahko bi se reklo, da je največji sovražnik svobode in umetnosti prav lasten okus in lastno razumevanje te svobode.**

Cenzura je vedno obstajala in obstaja še danes, v našem času in prostoru. Veliko je je v popkulturi, ta se sicer rada predstavlja kot nekaj skrajno osvobodjenega, liberalnega. A če v njenem kontekstu ne spoštujemo določenih ustaljenih pravil pojavljanja, te hitro ni več. Popkultura je pravzaprav eden od najbolj vseobsegajočih, totalitarnih mehanizmov tega časa.

**Laibach od začetka izpostavlja vprašanja svobode in njenih meja. Zdi se mi, da je to vprašanje ne le**

**»Novo« in »originalno« sta precenjena pojma – že Marija Antoaneta je dejala, da novega ni nič, razen tisto, kar je bilo pozabljeno.**

**še vedno, temveč zdaj še posebej aktualno in pomembno.** Svoboda v filozofskem smislu ne obstaja, še najbližje ji je iluzija svobode, ki pa se skozi mehanizem praktičnih, sistemskih pravil hitro spremeni v svojo parodijo. Narava svobode je pač takšna, da se kot cilj konstantno izmika in velikokrat je več svobode najti v okovih kot zunaj njih.

**Zanimiv je recimo odnos Rusije do svobode. Po eni strani jo zatirajo, po drugi pa dajejo zavetišče predvsem ameriškim žvižgačem.** Popularno je opisovati Rusijo kot prostor nesvobode, ZDA pa kot

prostor svobode, kar je seveda popolnoma zgrešeno in močno ponostavljena politična bipolarnost tega pojma. Tako eni kot drugi sprejemajo in novično politične sprežnike iz nasprotnega tabora, kar je posebna zgodba in sega v obdobje hladne vojne, ki v bistvu še vedno traja, kot posledica paradigme ekonomskih interesov.

Laibach je bil v Rusiji zelo zaželen v prvi polovici devetdesetih let, ko smo izpeljali nekaj velikih koncertov v Moskvi in St. Peterburgu, ter leta 1997 tudi daljšo turnejo po

Rusiji. Po performansu Pussy Riot v katedrali Kristusa Odrešenika je ruska pravoslavna cerkev uvrstila Laibach na črno listo 'nezaželenih', češ da odkrito izražamo simpatije do hudiča, v Rusiji smo večkrat igrali skladbo Rolling Stoneov *Sympathy for the Devil*, ki je neposredno inspirirana z romanom Bulgakova *Mojster in Margareta*, in na tej listi smo še danes.

**Na albumu *Spectre* ste se v precejni meri vrnili h koreninam, k izvajanju avtorske glasbe. Kako Laibach gleda na avtorsko ustvarjanje in v vašem primeru avtorsko poustvarjanje?**

*Spectre* je specifičen tematski album, zato smo zanj napisali nove, avtorske skladbe, sicer pa smo že večkrat poudarili, da v bistvu ne vidimo razlike med avtorskim ustvarjanjem in poustvarjanjem. Večina pop, rock, jazz pa tudi kla-

sične 'avtorske' glasbe tako in tako preigrava iste vzorce in vsebine, in zelo malo je glasbe, ki resnično razširja meje neznanega, pa še to se največkrat zgodi samo v kontekstu forme, res redkokdaj tudi v kontekstu vsebine.

Precej brezplodno se nam zdi tišto poustvarjanje, ki originalnemu delu, v formalnem ali vsebinskem smislu, ne doda nove dimenzije. Po drugi strani je seveda to vedno hlepenje po 'novem' prav tako lahko izraz mentalne impotence, ki si noče priznati, da sta resnica in svoboda zgolj v repetitiji istega oziroma enakega. 'Novo' in 'originalno' sta torej precenjena pojma – že Marija Antoaneta je dejala, da novega ni nič, razen tisto, kar je bilo pozabljeno.

**Svoje glasbene 'ponudbe' morda ne prilagajate trgu, ste pa zelo fleksibilni in nagnjeni k spreminjanju ob hkratnem vztrajanju pri konceptu Laibach.**

Trgu se prilagajamo, kolikor je treba, da držimo vodo nad glavami, sicer pa radi plujemo proti toku. Tudi spreminjamo se samo toliko, da lahko ostanemo isti. Ne gre za silno strategijo, takšni smo pač po naravi – endemitska kumljanska inteligenca.

**Daniel Miller, šef založbe Mute, pri kateri izdajate albume, je na predavanju v Ljubljani pred leti povedal, da ko ste prvič prišli v**

njihovo pisarno v Londonu, sploh niste imeli s sabo glasbe, temveč predvsem svoje likovne izdelke. Ne glede na to se je ogrel za vas. To zgodbo je končal s stavkom, da 'so Laibach vedno bili odlični trgovci'.

Z vsem spoštovanjem do Daniela Millerja, videti je, da ga že malce zapuša spomin. Prvič smo se namreč srečali z njim v Londonu, v njegovi založbi, že leta 1982, in mu s kasete vrteli naše zgodnje zvočne posnetke repetitivnega industrijskega

**Trgu se prilagajamo, kolikor je treba, da držimo vodo nad glavo, sicer pa radi plujemo proti toku. Tudi spreminjamo se samo toliko, da lahko ostanemo isti.**

hrupa, ki so nastali med letoma 1980 in 1982. Ampak takrat Miller še ni hotel podpisati pogodbe z nami. Po spletu okoliščin in naključij smo se v naslednjih letih srečali še nekajkrat, dokler Daniel sam ni leta 1986 izrazil željo, da nas končno vzame pod svoj domoljub.

Seveda smo zahtevali pogodbo od zahodnjakov, čeprav je to bila neodvisna založba, in menda smo bili prva skupina v Mute, ki je z njimi podpisala pogodbo. Slike in grafike smo mu podtaknili šele pozneje, ko smo glavnicno že spravili pod streho in smo potrebovali dodatna sredstva za nadstavbo.

**Lenin je dejal, da ne obstaja nič takega kot slučajnost. Turnejo *Naše pesmi, vaše sanje* boste v Ljubljani končali z nastopom ob dnevu zmage. To je bil dan, ko je nastala nova Evropa, tista, v kateri je zmagal antifašizem. Danes živimo v Evropi, v kateri postaja fašizem ne le del političnega dogajanja, temveč v vse več državah del oblasti. Kdo je torej zmagal?**

Pri bratih Srbih smo se lahko naučili, da so zmagovalci v vojni praviloma poraženci v miru. Nemci,

ki so izgubili dve svetovni vojni, pa po drugi strani danes diktirajo Evropi svoje pogoje. Podobno počnejo Japonci in še kdo od velikih poražencev. Celo Židje, ki so bili, po Hitlerjevi in še cigavi zaslugi, skorajda na robu izumrtja, danes s svojo državo izsiljujejo arabski živelj, s kapitalskimi navezami pa še preostanek sveta.

Fašizem, ki se zdaj poraja, zato genetsko ni dosti drugačen od zgodovinskega, čeprav ima dva obraza: eden je fašizem frustriranih lumenproletarskih in lumpenmeščanskih množic, ki jih levica ni znala mobilizirati, demokracija pa ne nevtalizirati, in so zdaj lahek plen hujskaških politikov in teologov 'odrešitve', drugi pa je staro-novi fašizem kapitala, ki se bo razrašal, dokler bo dominantna ideologija sveta tako podvržena diktaturi trga in profita.

## Terorizem na rdeči preprogi

**Filmski Cannes** Poostreni varnostni ukrepi pred začetkom največjega filmskega festivala, ki ga dnevno obišče dvesto tisoč ljudi

Tri tedne pred letošnjim canskim festivalom, ki se bo začel v sredo z romantično komično dramo *Café Society* Woodyja Allena, je bilo mesto priča izrazito ekshibicionistični protiteroristični vaji. Medtem ko so jo mimoidoči prebivalci Cannes le z zanimanjem opazovali, je med filmske profesionalce, ki se odpravljajo na pot v Cannes, vnesla nekaj nemira.

Posnetek vaje, ki je 21. aprila pompozno in vsem na očeh potekala pred Filmsko palačo in na njenih znamenitih stopnicah, ki so jih za ta primer prevlekli z modro preprogo, je bil namreč večkrat predvajana francoskih televizijah, zakrožil pa je tudi po spletu: po navidezni eksploziji, ki naj bi zadela palačo, so si skušali štirje do zob oboroženi teroristi utreti pot do glavnega vhoda, na ploščadi pred stavbo in na stopnicah pa je že ležalo nekaj mrtvih ... V simulaciji vaje so bili poleg lokalnih policistov vključeni tudi nacionalna policija, vojska, gasilci in zdravniki.

»Kdor obiskuje Cannes, ve, da so Francozi dobri v ustvarjanju šova. Upam le, da video ni bil samo predstava, ki nas je hotela prepričati, da so pripravljeni.« – Tako nekako so se na objavo videa odzvali nekatere

ri predstavniki filmske industrije. Med njimi jih ni bilo malo, ki jim je javna objava posnetka vaje naglana nekaj strahu in kosti, in zdaj zatrjujejo, da se bodo raje izogibali rdeče preproge.

### »Tveganje se spreminja«

Toda predsednica Filmske palače Claire-Anne Reix odgovarja: »Strašiti bi nas morali vsi resnični posnetki, ki jih lahko vidimo na spletu, ne pa posnetek neke vaje.« Poleg tega je prepričana, da je bila vaja še kako koristna, saj so identifikirali nekaj mest, ki so pred začetkom festivala »potrebovala izboljšavo varnostnih ukrepov«. Canski župan David Lisnard je dodal, da »vaja ni resnično, pomaga pa, da se pripravimo nanjo in omejimo tveganje, kolikor je mogoče. Tveganje se spreminja ... Stavbe so bile zgrajene pred tridesetimi leti, ko so bile varnostne zahteve povsem drugačne.« Županov varnostni svetovalec je bil za odtenek manj pomirjujoč: »Pripravljeni moramo biti na multiteroristični dogodek, ki se ne bo pojavil samo na enem mestu in v eni uri, ampak na nekaj mestih v več urah.«

Skoraj sedemdesetletni festival sicer ni najstarejši na svetu. Beneška *Mostra* je štiri leta starejša. A nobenega dvoma ni, da je Cannes po obsegu največji, najplavnejši,

polet podelitve oskarjev pa tudi medijsko najodmevnejši mednarodni filmski dogodek.

Sčasno potekajočim filmskim sejmom privabi na slavnih Boulevard de la Croisette, ob katerem stoji tudi festivalska palača z rdečo preprogo, več kot štiri tisoč poročevalcev, tudi do štirideset tisoč profesionalnih obiskovalcev in dvesto tisoč dnevnih migrantov. Cannes seveda ni pomemben le za filmsko industrijo, ampak tudi za mesto samo, ki z nesramno dragimi storitvami med festivalom zasluzi več kot sto milijonov evrov, kar je 15 odstotkov canskega letnega turističnega zaslužka. Cene prenočišč in gostinskih storitev se med festivalom povečajo tudi za sto odstotkov in več.

Ogromna množica obiskovalcev je zato gotovo zelo velik varnostni zalogaj za festival, ki je prvič zaostril varnostne ukrepe po 11. septembru, ko v festivalsko palačo ni bilo mogoče več vstopiti le z akreditacijo, ampak tudi z obveznim odpiranjem osebne prtljage in pregledom z ročnim detektorjem kovin. Do napada na uredništvo *Charlieja Hebdoja* januarja lani se ta ritual ni zaostрил, postal je nekakšna preizkušnja potrpežljivosti tako varnostnega osebja kot zlasti novinarjev poročevalcev, saj je precej podaljšal čas vstopanja v obe največji dvorani Filmske pala-



Francoski specialci med protiteroristično vajo FOTO AFP

če, kjer potekajo tudi novinarske projekcije.

Po napadu na *Charlie Hebdo* in še zlasti po novembrskih napadih v Parizu in marčevskih v Bruslju so za celotno državo sprejeli nov varnostni protokol. Za Cannes je med drugim pomenil povečanje obsega varnosti pred palačo, kar pomeni tudi večjo oddaljenost zvezdniških

fenov od dogajanja in vzpostavitve razmer za takojšnje blokiranje glavnega vhoda ob morebitnem terorističnem napadu. Največja canska dvorana, Grand Théâtre Lumière, v kateri potekajo vse gala projekcije tekmovalnih filmov ob prisotnosti filmskih ustvarjalcev, ima namreč kar 2300 sedežev. V mesto je tako običajnim dvesto

oboroženim policijskim častnikom poleg drugih prišlo na pomoč še petsto visoko izurjenih agentov varnostnih služb.

Varnostni protokol naj ne bi vplival na običajen potek in program festivala. Edini, ki se mu je moral prilagoditi, je od festivala sicer neodvisen program *14 dni režiserjev*, ki ne poteka v festivalski palači,

ampak večino v dvorani Croisette pod hotelom JW Marriott ter v nekaterih drugih manjših kinoh na mestu. Njegov obseg so morali zaradi poostrenih varnostnih ukrepov pri vходу v dvorano, ki bodo vzeli več časa, »skrajšati« za film. Ta je za zdaj tudi edina žrtev povečane teroristične ogroženosti. In naj tako tudi ostane. **Z. L.**